

УДК 377.1:004.9

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2026-2\(227\)-88-92](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2026-2(227)-88-92)

СЛОБОДЯНЮК ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА,

докторка філософії в галузі педагогіки, викладачка-методист,
Київський фаховий коледж зв'язку,
м. Київ, Україна

Liudmyla Slobodianiuk,

Doctor of Philosophy in Pedagogy, Teacher-Methodologist,
Kyiv College of Telecommunications,
Kyiv, Ukraine

E-mail: ldmlsldbnk@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-7603-1572>

ОСВІТНЬО-ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

A Тематика статті торкається аналізу освітньо-цифрового середовища як стратегічного інструменту інтенсифікації та сталого розвитку закладів фахової передвищої освіти.

Проаналізовано деструктивні чинники та ризики, пов'язані з нерегламентованим використанням інформаційних ресурсів, що призводять до девальвації педагогічного діалогу, зниження мотивації та виникнення загроз для психофізичного стану суб'єктів пізнання. Акцентовано увагу на проблемі обмеженого залучення потенціалу цифрових платформ через недостатній рівень фахової готовності педагогів.

Унаочнено цілісний спектр переваг цифровізації освітнього простору та структурну архітектуру цифрової компетентності викладача. Виокремлено компоненти, що формують готовність педагогічних працівників до управління ризиками в умовах інтенсивної мережевої взаємодії.

Концептуалізовано умови особистісно-професійного зростання викладача через формування аргументованої позиції щодо відбору оптимального інструментарію. Доведено, що стратегічні перспективи розвитку фахової передвищої освіти корелюють із переходом до студентоцентрованого навчання на основі функціональної цифрової грамотності всіх учасників освітнього процесу.

Ключові слова: освітньо-цифрове середовище; заклади фахової передвищої освіти; навчання; освітній простір

DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: CURRENT CHALLENGES AND PROSPECTS

S This article highlights the significance of the contemporary paradigm of transforming the educational space of professional pre-higher education institutions, which is fundamentally determined by intensive digitalization processes.

The research emphasizes that these transformations necessitate the reconceptualization of the educator's functional role and the identification of digital tool engagement as a definitive indicator of instructional quality within the modern pedagogical system.

The study outlines a group of identifiers that substantiate the evolution of the educational digital environment (EDE) into a fundamental basis for professional training, ensuring productive interpersonal interaction and the integration of diverse electronic resources.

The purpose of this study is to provide a theoretical and practical analysis of the functioning of the educational digital environment within the realities of professional pre-higher education, identifying current challenges and strategic prospects for its development.

The findings demonstrate that the multifaceted impact of digitalization on the institutional structure of educational establishments reveals a direct correlation between the teacher's digital literacy level and the efficacy of educational and professional program implementation.

The paper illustrates the influence of pedagogical contradictions is illustrated, particularly focusing on the lack of qualified expertise for digital platforms, the generic nature of methodological support, and the emergent risks of "pedagogical detachment".

The study summarizes and depicts destructive trends, specifically the decline in student motivation under conditions of excessive digital consumption and the substitution of live pedagogical dialogue with reproductive "digital monologues".

It is emphasized that the comprehensive spectrum of EDE advantages (the intensification of didactic processes, resource optimization, and sustainable development) is achieved through a strict system of principles, including regulation, prevention, and dualistic diversity.

Furthermore, systemic compliance with sanitary and hygienic requirements and health-risk management are indispensable conditions for ensuring the effectiveness of digital content consumption within the educational process.

The authors highlight qualitative characteristics are highlighted regarding the essence of the college teacher's personal and professional growth, conceptualized as a continuous process of digital competence development.

The research substantiates that the framework of the educator's professional stance encompasses the symbiotic ability to select optimal didactic tools, monitor digital learning effectiveness, and implement a student-centered approach.

Ultimately, the prospects of EDE functioning directly depend on the teacher's transition from passive observation to the active modeling of an intellectualized interaction space, ensuring high-quality learning outcomes amidst global transformations.

Keywords: educational-digital environment; professional pre-higher education institutions; learning; educational space

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Феномен цифровізації привніс в освітнє середовище суттєві зміни, що зумовили підвищення вимог до якості професійної діяльності викладачів. У контексті оцінювання їхньої фахової компетентності особливої ваги набуло питання ідентифікації рівня залученості цифрових інструментів як одного з ключових показників ефективності освітнього процесу.

Перед кожним педагогом постало фундаментальне завдання: зберігаючи традиційні надбання (зокрема, для досягнення навчально-виховних і розвивальних цілей), інтегрувати інновації, що відображають необхідність адаптації освіти до глобальних світових перетворень. У процесі осмислення інноваційних підходів чільне місце посідає аналіз впливу цифрових трансформацій на сучасні заклади освіти, що потребує відповідної корекції змісту та методів навчання.

Поряд із зазначеним, актуальним залишається питання формування на базі кожного закладу освіти цілісного освітньо-цифрового середовища. Саме воно трансформувалося у потужний інструмент забезпечення продуктивної міжособистісної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Широкий спектр електронних ресурсів, спеціалізованого програмного забезпечення та інформаційних технологій нині є не просто вимогою часу, а й невід'ємним складником організації та управління пізнавальною діяльністю суб'єктів пізнання.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Досліджувана проблематика з різних наукових позицій висвітлювалася у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Значний внесок у розроблення окреслених питань зробили українські вчені В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, В. Сиротюк, О. Спірін, М. Чумак та ін. Попри ґрунтовність наявних доробків у межах зазначеної теми залишається низка перспективних напрямів, що зумовлено зростаючим інтересом суспільства до вивчення глибинного впливу цифрових трансформацій на розвиток освітньої галузі в цілому.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Поряд із багаторівневістю наукових напрацювань окресленого тематичного поля дослідження, актуальним залишається питання стандартизації цифрового контенту для суб'єктів пізнання, які здобувають освіту на відповідному освітньому рівні.

Мета статті: проаналізувати функціональні можливості освітньо-цифрового середовища закладів фахової передвищої освіти у розрізі сучасних викликів і перспектив наявного соціокультурного простору.

Викладення основного матеріалу. У зв'язку із зростанням чисельності цифрових інструментів урізноманітнюються і функції освітньо-цифрового середовища, які сфокусовані на забезпечення ефективності та якості функціонування пересічного закладу освіти. Педагогічний досвід діяльності у галузі дозволяє нам стверджувати, що на рівні освітніх інституцій означеного рівня функціонування освітньо-цифрового середовища, відзначається певними перевагами (рис. 1):

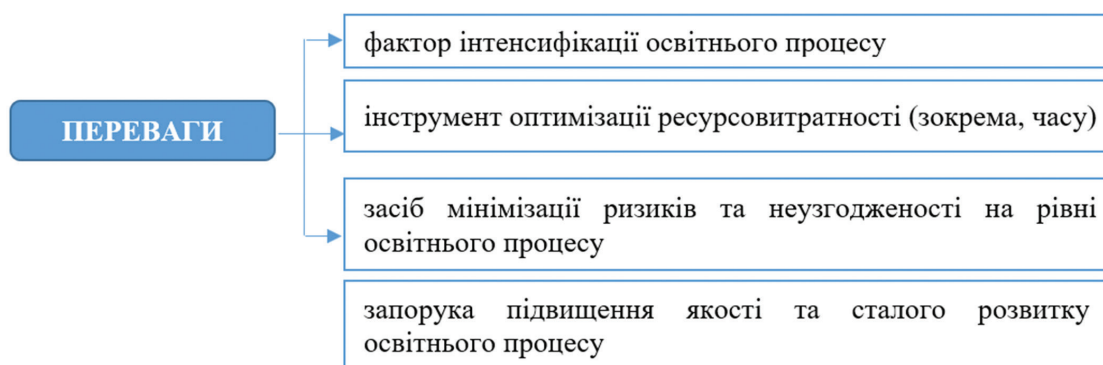

Рис. 1. Переваги функціонування освітньо-цифрового середовища у закладах фахової передвищої освіти

Змістове наповнення (див. рис. 1) дає змогу візуалізувати спектр зазначених переваг, зокрема: інтенсифікацію освітнього процесу, оптимізацію ресурсних витрат, мінімізацію ризиків і неузгодженостей, а також підвищення якості навчання та забезпечення сталого розвитку закладу.

Варто зауважити, що в закладах фахової передвищої освіти функціонування освітньо-цифрового середовища ґрунтується на дотриманні низки принципів:

– суворої регламентованості – передбачає гармонійне поєднання традиційного дидактичного інструментарію з інноваційними технологіями для ефективної реалізації навчальних програм;

– превенції – спрямований на мінімізацію негативного впливу цифрового середовища на працездатність і стан здоров'я здобувачів освіти;

– раціоналізації пізнавальної діяльності – зорієнтований

на підвищення мотивації та активізацію самостійної роботи всіх учасників освітнього процесу;

- дидактичного дуалізму – фокусується на перспективності інтеграції традиційних та інноваційних методів навчання для підвищення загальної ефективності освітнього процесу;

- максимізації педагогічних переваг – націлений на досягнення високих результатів навчання через підвищення ефективності сприйняття, розуміння та усвідомлення матеріалу, що сприяє особистісному зростанню кожного студента.

Аналіз сучасної практики функціонування освітньо-цифрового середовища в закладах фахової передвищої освіти свідчить, що викладачі використовують його можливості з метою:

- підтримання оптимального рівня особистісного розвитку учасників освітнього процесу (зокрема, через інструменти самодіагностики та самоосвіти), розвитку критичного мислення та налагодження продуктивної взаємодії;

- розроблення та реалізації перспективних тематичних проєктів на всіх рівнях опанування освітніх завдань;

- забезпечення якісного управління освітньою системою;

- проєктування та реалізації цілей освітньо-професійних програм.

Багаторічний педагогічний досвід роботи у столичному закладі фахової передвищої освіти засвідчив, що нині цифрові інструменти в межах освітнього середовища використовуються не лише як засіб навчання, а як формат налагодження міжособистісної мережевої взаємодії для реалізації освітніх завдань. Проте, поряд із зазначеним, варто зауважити, що наразі реальний потенціал освітньо-цифрового середовища у процесі професійної підготовки задіяний не повною мірою [3; 8]. У певних педагогічних колах й досі спостерігається насторожене ставлення до інструментарію цифрового середовища, що зумовлює його обмежене використання.

Прояви цієї тенденції нерідко корелюють із рівнем цифрової грамотності та компетентності самих педагогічних працівників, які не завжди готові повноцінно використовувати цифрові можливості для засвоєння навчального матеріалу студентами. Звісно, такий стан справ стає перешкодою на шляху досягнення очікуваних програмних результатів навчання [1].

Результати наших досліджень, спрямованих на виявлення причин подібної педагогічної відстороненості щодо імплементації освітньо-цифрового середовища в реальний освітній процес, підтвердили наявність наступних чинників:

- чимало цифрових платформ та електронних освітніх ресурсів не пройшли процедуру кваліфікованої експертизи, а тому вихідна результативність їх впливу на здоров'я суб'єктів пізнання не виявлена;

- окремі рекомендаційні вказівки щодо можливостей використання ресурсів освітньо-цифрового середовища в закладах фахової передвищої освіти мають загальноінструктивний характер і більшою мірою націлені на популяризацію та досягнення показника масовості їхнього

використання, а не вирішення конкретних педагогічних завдань.

Проаналізувавши вищезокреслену ситуативність, розуміємо, що й справді поява зазначеного має раціональну аргументацію й на розв'язання наведених проблем потрібно фокусувати суспільно-педагогічну увагу ще більшою мірою.

Водночас існує й інший аспект проблеми використання зазначеного середовища, що виявляється у надмірному застосуванні цифрового інструментарію на кожному етапі сприйняття навчального матеріалу. Це призводить до зниження показників навчальної самостійності, мотивації та ініціативності здобувачів освіти [2; 6; 7].

Інтенсивне використання цифрових ресурсів без належного педагогічного супроводу може спричинити порушення звичного перебігу когнітивних процесів у значної частини студентів.

За таких умов відбувається фактична підміна особистості педагога технологіями: роль викладача зводиться до надання інструкцій і пасивного спостереження за виконанням завдань у цифровому просторі [4; 5].

На жаль, така тенденція у міжособистісній взаємодії зумовлює відстороненість студентів від живої комунікації. Це формує ситуацію педагогічного «монологу», який гальмує розвиток мислення і мовлення, порушує принципи міжособистісної взаємодії та соціалізації. Освітній процес перетворюється на споглядання «рухомої картинки» без глибинного діалогічного змісту, домінуючою стає лише репродуктивний складник.

Окрім цього, варто підкреслити, що нерегульоване за тривалістю та обсягом використання інформаційного контенту трансформується у реальний фактор ризику для здоров'я. Ситуація ускладнюється, якщо як основний інструментарій використовуються технічні пристрої з низькими якісними характеристиками (зокрема, низькою роздільною здатністю екрана тощо). Такі засоби навчання можуть призвести до зниження показників:

- 1) фізичної та розумової працездатності;
- 2) навчально-пізнавальної активності;
- 3) регуляції психоемоційного стану;
- 4) мотивації до навчання.

Звісно, що такий «квартет» негативної наслідкової результативності може призвести до сумарного зниження показників вихідної результативності та якості навчальної діяльності в умовах освітньо-цифрового середовища.

Усе вищезокреслене дозволяє нам узагальнити, що формування освітньо-цифрового середовища у закладах фахової передвищої освіти сьогодні прокладається стежками безпосередньої зустрічі педагогів із заявленими викликами. А тому для того, щоб використання досліджуваного середовища було максимально продуктивним і перспективним для кожного суб'єкта пізнання пересічний викладач повинен: володіти навичками управління групою ризиків на рівні освітньо-цифрового середовища; систематично поглиблювати рівень власної цифрової компетентності; актуалізувати функціонування цифрової грамотності всіх учасників освітнього процесу.

Необхідно зауважити, що у сучасній педагогічній теорії та практиці нині доволі широко використовуються дефініції, як-от: «функціональна цифрова грамотність», «цифрова компетентність» [10]. Обидві з них віддзеркалюють готовність педагога успішно функціонувати в умовах сучасної цифрової трансформації системи освіти [9].

Перший термін – «функціональна цифрова грамотність» постає на рівні нашого дослідження водночас як фактор та умова раціональної організації та реалізації процесу

цифрового «споживання» навчального матеріалу колом суб'єктів пізнання, задля досягнення актуальних освітніх цілей.

Такому характеру продуктивної навчальної взаємодії всіх учасників освітнього процесу передують особистісна готовність педагога до функціонування в умовах освітньо-цифрового середовища (т. з. цифрова компетентність).

Нами унаочнено компонентну структуру цифрової компетентності (рис. 2):

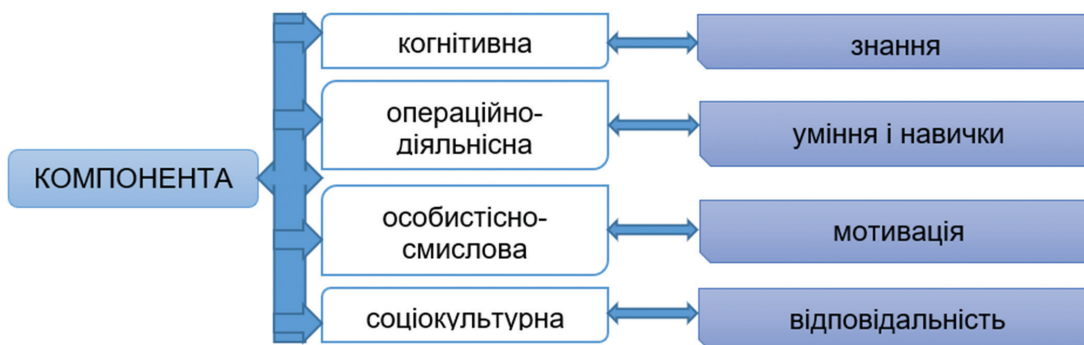

Рис. 2. Компонентна структура цифрової компетентності педагога закладу фахової передвищої освіти

Дані рис. 2 демонструють нам, які ж компоненти та їхні внутрішні елементи формують цілісний каркас цифрової компетентності педагога досліджуваної освітньої інституції. Безумовно, що кожен із заявлених компонентів є доволі важливим для використання потенціалу освітньо-цифрового середовища у професійній діяльності та власному професійно-особистісному зростанні кожного педагога.

Шлях професійно-особистісного зростання педагога закладу фахової передвищої освіти в умовах освітньо-цифрового середовища маркується дотриманням низки умов:

- формуванні аргументованої професійно-особистісної позиції щодо оцінювання переваг і ризиків використання освітньо-цифрових ресурсів як у межах аудиторної, так і позааудиторної роботи;

- підборі найоптимальнішого дидактичного інструментарію задля вирішення того чи іншого освітнього завдання;

- проведенні моніторингових заходів із метою оцінювання та виявлення показників результативності використання освітньо-цифрового середовища на певному етапі освоєння навчальної дисципліни;

- досягненні окреслених освітніх завдань із урахуванням відповідності дотримання діючих санітарно-гігієнічних вимог у процесі використання потенціалу освітньо-цифрового середовища тощо.

Висновки. На основі проаналізованого вище можемо узагальнити, що питання якісного функціонування освітньо-цифрового середовища в закладах фахової передвищої освіти корелюється з питанням цифрової компетентності педагогів.

За таких умов, фокус уваги педагогічної спільноти повинен бути спрямований у напрямі імплементації студентоцентрованого навчання задля підвищення та розширення можливостей їхньої активної участі у міжособистісних взаємодіях на всіх етапах реалізації навчальних завдань.

Перспективним аспектом для подальших досліджень може послугувати проблематика аналізу моніторингу цифрової компетентності викладачів закладів фахової передвищої освіти відповідно до сучасних нормативних вимог галузі.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є., Фамільярська Л. Л. Використання цифрових технологій в освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Open educational e-environment of modern University, special edition : Спецвипуск «Нові педагогічні підходи в STEAM освіті»*. 2019. С. 10–22. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s2>
2. Біляковська О. О. Професійна підготовка майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2023. № 210. С. 10–14. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-10-14>
3. Гуржій А., Радкевич В., Пригодій М. Методологічні засади цифровізації інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти. *Нові технології навчання*. 2022. Вип. 96. С. 44–53. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.06>
4. Гуменний О. Д. Розвиток цифрової культури керівників закладів професійної освіти : монографія. Київ : [б. в.], 2024. 280 с.
5. Ничкало Н. Г., Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Кобися А. П., Кобися В. М., Гордичук Г. Б. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах дуальної освіти засобами комп'ютерно-орієнтованих технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 85, № 5. С. 189–207. DOI: <http://dx.doi.org/10.33407/itlt.v85i5.4446>.
6. Оршанський Л., Нищак І., Ясеницький В. Ризики та переваги цифрової трансформації системи професійної освіти. *Молодь і ринок*. 2023. № 10 (218). DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.292869>
7. Осадча К., Букша М., Манжула О. Цифровізація професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Освітологічний дискурс*. 2023. Вип. 1 (40). С. 7–21. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.11>

8. Тулашвілі Ю. Підготовка фахівців у закладах вищої освіти в реаліях цифрової трансформації. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. № 60. С. 116–127. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-116-127>
9. Шищенко І., Кравченко І. Теоретичні аспекти цифрової трансформації професійної підготовки майбутніх фахівців. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 2 (49). С. 241–244. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.49.241-244>
10. Bakhmat N. V., Dudka T. Yu., Liubarets V. V. Multimedia education technologies usage as the condition for quality training of the managers of socio-cultural activity. *Information Technologies and Learning Tools*. 2018. Vol. 64, No. 2. P. 98–109. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v64i2.2027>

References

1. Antonova, O. Ye., & Familiarska, L. L. (2019). Vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii v osvithomu seredovyshchi zakladu vyshchoi osvity [The use of digital technologies in the educational environment of a higher education institution]. *Open educational e-environment of modern University, special edition: New pedagogical approaches in STEAM education*, 10-22. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s> [in Ukrainian].
2. Biliakovska, O. O. (2023). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv v umovakh tsyfrovizatsii osvity [Professional training of future teachers in the context of digitalization of education]. *Naukovi zapysky. Pedagogichni nauky [Scientific notes. Pedagogical sciences]*, 210, 10-14. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-10-14> [in Ukrainian].
3. Hurzhii A., Radkevych V., Pryhodi M. (2022). Metodolohichni zasady tsyfrovizatsii informatsiino-osvithnoho seredovyshcha zakladu profesiinoi osvity [Methodological principles of digitalization of the information and educational environment of a vocational education institution]. *Novi tekhnolohii navchannia [New learning technologies]*, 96, 44-53. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.06> [in Ukrainian].
4. Humennyi, O. D. (2024). Rozvytok tsyfrovoy kultury kerivnykiv zakladiv profesiinoi osvity [Development of digital culture of heads of vocational education institutions]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Nychkalo, N. H., Hurevych, R. S., Kademiia, M. Yu., Kobysia, A. P., Kobysia, V. M., Hordychuk, H. B. (2021). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia v umovakh dualnoi osvity zasobamy komp'uterno-orientovanykh tekhnolohii [Formation of professional competence of future vocational teachers in dual education using computer-based technologies]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia [Information technology and learning tools]*, 85, 5, 189-207. DOI: <http://dx.doi.org/10.33407/itlt.v85i5.4446> [in Ukrainian].
6. Orshanskyi L., Nyshchak I., Yasenytskyi V. (2023). Ryzyky ta perevahy tsyfrovoy transformatsii systemy profesiinoi osvity [Risks and benefits of digital transformation of the vocational education system]. *Molod i rynek [Youth and the market]*, 10 (218). DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.292869> [in Ukrainian].
7. Osadcha K., Buksha M., Manzhuha O. (2023). Tsyfrovizatsiia profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u sferi profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity [Digitalization of professional training of future specialists in the field of vocational (vocational and technical) education]. *Osvitolohichniy diskurs [Educational discourse]*, 1 (40). 7-21. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.11> [in Ukrainian].
8. Tulashvili Yu. (2022). Pidhotovka fakhivtsiv u zakladakh vyshchoi osvity v realiakh tsyfrovoy transformatsii [Training of specialists in higher education institutions in the realities of digital transformation]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 60, 116-127. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-116-127> [in Ukrainian].
9. Shyshenko, I., & Kravchenko, I. (2021). Teoretychni aspekty tsyfrovoy transformatsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Theoretical aspects of digital transformation of professional training of future specialists]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Pedagogika. Sotsialna robota [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Pedagogy. Social Work]*, 2 (49), 241-244. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.49.241-244> [in Ukrainian].
10. Bakhmat, N. V., Dudka, T. Yu., & Liubarets, V. V. (2018). Multimedia education technologies usage as the condition for quality training of the managers of socio-cultural activity. *Information Technologies and Learning Tools*, 64 (2), 98-109. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v64i2.2027>

Дата надходження до редакції
авторського матеріалу 13.03.2026